

A II. világháború elején, Lengyelországnak a Hitler–Sztálin-paktum értelmében törént újrafelosztása után a németek a „Heim ins Reich” akció keretében a Bug-parti „hollandusokat” áttelepítették a Poznań/Posen központtal kialakított Warthegau területére. Az áttelepített 2280 „hollandust” más áttelepített németekkel vegyesen helyezték el a lengyelek lakta vidéken, amivel a náciknak az volt a célja, hogy a több mint 300 éve összehorrozott közösségüket szétverjék. A német–szovjet háború kitörése után régi lakhelyük hadszíntér lett. A helyben maradt (többnyire baptista vallású) „hollandusokat” 1943. augusztus 29-én ukrán nacionalista partizánok mészárolták le.

A Warthegauban letelepített „hollandusok” 1945-ben a front közeledtével Németország belseje felé menekültek tovább. Az összeomlás a szovjet megszállási zónában érte őket, így legtöbbször az NDK-ban rekedtek, ahol Brandenburgban és Sachsen-Anhaltban kaptak földet, és alapítottak falvakat. Németországban azonban hamarosan feloldódtak a helyi és a más vidékekről menekült lakosságban. Utódaik ma egész Németországban elszórtan élnek, de megtalálhatók Lengyelországban, Ukrajnában, Oroszországban és a tengerentúli országokban is.

Zoltán András

Idegenek, bevándorlók és hajadonok: nyilvános értekezés az írek bevándorlásáról Nagy-Britanniába 1937-ben

Ryan, Louise Aliens: Migrants and Maids: Public Discourses on Irish Immigration to Britain in 1937. Immigrants and Minorities, 20. vol. 2001. 3. no. 25–42. p.

Az írek 1937. évi Britanniába településével két forrás is foglalkozott: a „Liverpool press” és egy tárcaközi bizottság. Annak ellenére, hogy a bevándorlók többsége nő volt, a két tanulmány szinte kizárólag a tengerésznek beálló férfikkal foglalkozik. A nőket csak mint gyári „munkaslányokat” említi, holott a bevándorló nők nagy része családoknál háztartási alkalmazottként dolgozott. Róluk a tanulmány – véletlenül vagy szándékosan – nem tesz említést.

Habár számtalan vizsgálódás készült 1920 és 1930 között, úgy látszik az angol központi kormány vonakodott az ír bevándorlók „darázsfészekét” felkavarni. A vizsgálódások megállapították, hogy az ír bevándorlók a brit állampolgárok között teljesen elkülönült egységet alkottak. Azt lehet mondani: sem idegenek, sem állampolgárok nem voltak. Az ír bevándorlók státusának bármilyen változtatása nemcsak rengeteg adminisztrációt zúdított volna a kormányzatra és gátolta volna a Brit Nemzetközösség egységét, de ami talán még ennél is fontosabb volt, felszámolt volna egy igen értékes gazdasági forrást: az olcsó munkaerőt. A brit kormány folyamatosan egyensúlyozott az ír tartalék munkástömeg és más alacsonyabb rendű idegenek problémái között.

Az 1937-ben készült dokumentumokból megállapítható, hogy a központi kormányzat két lehetőséget látott az ír problémák feszültségének hatástalanítására. Az egyik szerint a problémát vissza kell szorítani az írek lakókörzetére. A Liverpool press a lokális zavargásokra és feszültségekre összpontosítva az ír bevándorlók problémáját nemzeti kérdésnek tekintette, és a központi kormány intézkedéseit szorgalmazta. Vallási vezetők és politikusok Liverpoolban követelték az írek bevándorlásának leállítását. Ennek ellenére a kormány tagadta, hogy ír ügyekben illetékes lenne, és ez a kérdés politikai figyelmet igényelne. A tárcaközi bizottság 1937-es jelentése szerint a bevándorlás problémái specifikusak,

helyhez kötődnek, Liverpoolban éppúgy, mint Glasgowban, ahol ír gettók alakultak. Ez a jelenség nemcsak mentesítette a központi kormányzatot, de az a helyi vezetést hibáztatja a konfliktusokért és feszültségekért. Ezen túlmenően a felelősséget az írekre hárítja. A későbbiekben a már hosszabb idő óta Angliába bevándorolt és letelepült írek és az újonnan érkezők ügyét a többi idegen bevándorlóéval azonos elbírálás alá vették.

A másik megítélés szerint a központi kormányzat abból a szempontból kívánta megvizsgálni az ír bevándorlók problémáját, hogy jelenlétük milyen mértékben terheli a közös költségeket. A tárcaközi bizottság erre a kérdésre koncentrált. Megállapították, hogy az írek dolgozni jöttek Angliába, nem pedig munkanélküli segélyért, így nem is terheltek a központi költségkeretet. Mint ahogy tárcaközi levelezésekből kiderül, a brit dolgozók munkanélküliségének kérdését nagy figyelemmel kísérték. Ha ír dolgozók jelentkeznek munkára, úgymond elvonják a munkaalkalmat a brit munkások elől. Ezt a potenciális konfliktust úgy oldották fel, hogy széles körben hangsúlyozták: az ír munkások nem veszik el a kenyeret a britek elől. Az írek olyan álláshelyeket kaptak, amilyeneket a britek nem kerestek. Így az írek a gazdaság meghatározott területén kaptak munkát, és nem veszélyeztették a brit munkások elhelyezkedését. Ez a jelenség leginkább a férfi bevándorlókra volt jellemző.

Bár a hivatalos jelentéseken a nők bevándorlásának elemzése nem szerepel, ez mégis fontos tényező. Az ír háztartási alkalmazottakra nagy szükség volt, de nem fenyegették a helyi munkavállalókat, és a brit magánszektor vette fel őket. Annak ellenére, hogy a hivatalos jelentésekből hiányzik a magánszektor felmérése, megállapítható, a magányos nők, hajadonok nagy számban álltak a brit háztartások szolgálatában. A férfiak többségét a tengerészlet alkalmazta az 1930-as felmérés szerint. Írországból a múlt század harmincas éveiben alig volt munkaalkalom, ezért sokan igyekeztek Angliában elhelyezkedni, ahol sem az éghajlat, sem a nyelv nem különbözött a megszokottól és ismerttől.

Kádár József